

UDK 929 Bune : 949.713''15''
Izvorni znanstveni rad

PRILOG UTVRĐIVANJU PODATAKA ZA CJELOVITU BIOGRAFIJU VICE BUNE

Mirjana Polić-Bobić

Ličnost Vice Bune (Lopud, 1559 — Napulj, 1612) jedna je od najpoznatijih i najbolje proučenih iz razmjerno velikog broja, uglavnom anonimnih, podanika Dubrovačke Republike u službi španjolske krune u XVI. i XVII. stoljeću. Neosporna važnost što ju je Karlova monarhija pridavala održavanju političkih veza s Dubrovnikom vidljiva je iz mnogobrojne već obrađene i još neobrađene arhivske građe. Međutim, kako diplomatske veze Dubrovnika i Španjolske (vođene putem španjolske ambasade u Veneciji, namjesništva u Napulju i povremenih dubrovačkih diplomatskih predstavnika na španjolskom dvoru) tako i stupanje podanikâ Republike u španjolsku državnu službu išlo je neizravno, u prvom redu zbog složena odnosa Dubrovačke Republike prema Otomanskom Carstvu, stalnoj prijetnji njegovoj teško čuvanoj nezavisnosti.

Cilj najvećeg broja Dubrovčana u Španjolskoj očito je bila služba u morarici, ili pak traženje mjesta u bilo kojoj od raznovrsnih službi potrebnih u Indijama, za koje se regrutiralo uglavnom iz velikog broja ljudi što su se u prvoj polovici XVI. stoljeća stjecali u Sevilli nadajući se poslu ili ulaganju kapitala u američki pothvat. Pretpostavlja se da je težnja španjolske krune k nacionalnoj i vjerskoj monolitnosti osvajanja i kolonizacije Indija uvjetovala mijenjanje imena ili prešućivanje podrijetla u mnogih Dubrovčana željnih uspjeha u Indijama; naime, višestruko pregledavanje popisa putnika za Indije¹ nije otkrilo nijedno od njihovih pravih imena, a tek bismo točnim utvrđivanjem podrijetla svih španjolskih i malobrojnih stranih prezimena u njemu mogli izlučiti eventualne romanizirane oblike prezimena naših Dubrovčana.

O životu Vice Bune znamo iz nekoliko izvora. Prvi je o njemu u nas pisao, koliko znamo, Frano Appendini u knjizi »Notizie storico-critiche sulle

¹ »Pasajeros a Indias« — katalog u četiri sveska u Glavnom arhivu za Indije (Archivo General de Indias) u Sevilli sadrži sva imena sa svih popisa putnika za Indije uključujući i one s političkom ili vojnom funkcijom, osim posada brodova prvih istraživača i osvajača.

antichità, storie e letteratura de'Ragusei«. ² U II. tomu, u poglavlju »Di alcuni Ragusei insigni nell'arte della guerra«, na str. 201—202. stoji: »Ma privo de autentiche notizie mi restringo al solo Vincenzo Bune, del di cui valore, prudenza, e segnalati servizi prestati alla corte di Spagna non si può in alcun modo dubitare. Sensibilissimo Vincenzo agli stimoli della gloria avendo sotto Fillippo II, e III. intrapresa la navigazione dell'America zelò molto nell'Indie per propagare la Religione Cattolica, e nella lunga guerra del Belgio sotto il Regno di Filippo II non fu meno premuroso per difenderla dalle novità, benchè occupato in altri affari di alta importanza. Essendo morto il Vicerè del Messico, mentre egli era in quel Regno, una tal carica cadde sulla sua persona come su' quegli, ch'era costituito in maggior dignità, e colla conferma della Corte Spagnuola fu colà trattenuto in qualita di Vicere per qualche anno.³ E degno di esser quì riferito ciò che gli accadde mentr'era di ritorno in Spagna.«⁴ Slijedi detaljan opis Bunina junaštva i ratničke vještine u borbi s marokanskim gusarima i trijumfalan povratak u Španjolsku te tvrdnja da je Bune zatim (»in seguito«) bio poslan u Napulj za savjetnika potkralju, gdje ga je zatekla smrt u 53. godini. Slijedi natpis s Bunina groba, koji ćemo navesti u prijevodu s latinskog Vicka Lisičara, autora drugog po redu tiskanog osvrtu na život Vice Bune. Govoreći o kapelicama staroga Lopuda u knjizi »Lopud — historički i savremeni prikaz«⁵ spominje grobnicu Vice Bune u kapeli Presvetog Trojstva i navodi već spominjani nadgrobni natpis: »Bogu najboljemu najvećemu. Vicku Bune Petrovu, Kristovu vitezu, koji je krepošću nadvisio dostojanstvo pod dvojicom španjolskih kraljeva, Filipom drugim i trećim, koji je poduzeo teško brodarenje na oba svijeta i koji je želio da steče slavu imena. I tako, dok je dugo bio zabavljen u Indiji širenjem vjere, a u Belgiji šticeanjem vjere, dok je u obje dužnosti vršio zadatak primljen od svojih kraljeva, pozvan kraljevskim migom u Napulj, te određen, kao kraljevski savjetnik poslije mnogih izvršenih truda pređe na drugi život, te po odredbi oporuke bi prenesen ovamo u domovinu i ovdje leži i čeka zvuk trublje, da ga pozove na život. Složna rodbina podiže ovaj spomenik. A bilo mu je jedva 53 godine. Umre godine Spasa 1612.« U poglavlju »Znameniti Lopudani« Lisičar na str. 75—76. rekonstruira njegovu biografiju na temelju nadgrobnog natpisa; ni Lisičar, kao ni kasniji autori, ne zna kako je Bune ušao u španjolsku službu, i pretpostavlja mogućnost posredovanja Dubrovačke Republike. Naglašava Bunin naslov viteza Kristova reda i grb, ustvrđuje da je »radi svoje učenosti« bio primljen u državnu službu, te je bio »izvanredni izaslanik u Indijama i u Belgiji«, da bi ga smrt zatekla u 53. godini kao prvoga savjetnika i pomoćnika potkralju u Napulju.

Jorjo Tadić u knjizi »Španija i Dubrovnik u XVI veku« objašnjava važnu ulogu Vice Bune u vezama Španjolske i Dubrovačke Republike temeljeći se na podacima Dubrovačkoga državnog arhiva. Iz nje se vidi da je Vice Bune 1600. godine izvršio registraciju privilegija Dubrovčana u španjolskim zemljama umjesto Orsata Červe, službenog poslanika Dubrovnika u Madridu,

² Ragusa, dalle stampe di Antonio Martecchini, con licenza de'superiori MDCCCIII.

³ Appendini izvodi ovu tvrdnju iz spisa Marojice Kaboge, danas vjerojatno zametnuta u Dubrovačkom državnom arhivu.

⁴ Vinc. Petrovich in Notis ined. Carm. ad Vladis. Buchia (podaci iz Appendinijeve knjige, str. 202).

⁵ Izd. Dubrovačka hrvatska tiskara (zast. I. Birniša), Dubrovnik 1931.

jer je kao dugogodišnji službenik španjolske vlade, dobar pomorac, borac i nosilac viteškog reda mogao imati veći utjecaj od ovog na dvoru. Tadić navodi da je Bune 1597. i 1598. pomogao Dubrovčanima kod španjolskog kralja, a da je 1600. godine kratko boravio u Dubrovniku i tom prilikom je Senat čak raspravljao o njegovim prijedlozima predanima knezu i vladi. Tadić ne nalazi konačnog objašnjenja za činjenicu da Bune preuzima poslove službenog predstavnika Republike, to više što Bune iz Dubrovnika nije otišao u Madrid, nego je ostao u Napulju kamo je, sudeći po podacima što ih iznosi Tadić, prešao 1600. godine i mogli su ga primiti — i primili — samo napuljski i milanski namjesnik. Iz Tadićeve teksta ne razabiremo je li Bune konačno provjerio i potvrdio dubrovačke povlastice. Ne navodi ni položaj Bune u Napuljskom potkraljevstvu ni njegove ranije službe, ali ustvrđuje da je »već duže vremena bio u španjskoj službi« te da je imao naslov viteza i da je imao utjecajna poznanstva i veze na španjolskom dvoru.

Jozo Luetić u studiji »Pomorac i diplomat Vice Bune«⁶ donosi najpotpuniju Buninu biografiju od svih navedenih autora. Ističe ga ispred svih ostalih dubrovačkih pomoraca u španjolskoj službi. Iz mladih Buninih godina navodi boravak u Meksiku i Belgiji: »Još dosta mlad, dokazao je svojom prirodnom nadarenošću i izobrazbom, da je ne samo talentiran i odvažan pomorski kapetan, već i spretan diplomat, pa nije čudo što su mu španjolski kraljevi Filip II i Filip III bili povjerali važne položaje i dužnosti u tadašnjim njihovim pokrajinama Belgiji i prekomorskim zemljama. Frano Appendini navodi, da ga je prilikom boravka u Meksiku španjolski dvor iza smrti bivšeg potkralja imenovao potkraljem Meksika. Na toj dužnosti Bune ne ostane dugo vremena« (str. 257). Kao druga važna činjenica u Buninoj biografiji istaknuto je njegovo rodoljublje, koje ga je potaklo na vršenje važnih konzularnih i diplomatskih poslova za svoju domovinu Dubrovačku Republiku na dvorovima Napulja, Madrida i Milana. Takva njegova djelatnost počinje pismom koje upućuje Republici iz Lisabona krajem 1597, nakon povratka iz Indija, u kojem joj se stavlja na raspolaganje za eventualne potrebe. Luetić pretpostavlja da je službu u Napulju dobio na vlastitu želju, da bi bio bliže domovini. Niz argumentiranih navoda Buninih intervencija u korist Dubrovačke Republike potvrđuje zaključke da je Vice Bune uživao stanovit ugled na madridskom i napuljskom dvoru, ali navedena su svega dva podatka o točnom statusu Vice Bune u tom društvu: od 1602. godine Republika ga u svojim dopisima oslovljava »komendatorom« (u ranijim dopisima oslovljavan je s »kapetan« ili, u zaključcima Senata, »milite«), a 27. IX. 1607. dubrovački mu Senat, nakon smrti dotadašnjega dubrovačkog konzula, povjerava svoj konzulat u Napulju. Sve ostale posredničke misije Bune je obavljao pored postojećih službenih predstavnika i konzula Dubrovnika u raznim dijelovima španjolske monarhije.

Istražujući i povezujući navedene poznate nam studije i napise o životu i funkcijama Vice Bune (o čijem privatnom životu — kako upućuje i Luetić — znamo samo iz njegove oporuke), zamijetili smo da je neke od njih potrebno provjeriti, odnosno proširiti ili pak precizirati na španjolskim izvorima, jer uključuju važna razdoblja španjolske vlasti u prekomorskim zemljama i u Evropi, te institucije i funkcije važne za vršenje te vlasti. Najveću

⁶ Tiskano u Analima Historijskog instituta I, Dubrovnik 1952.

pozornost privlači svakako tvrdnja da je Vice Bune kratko razdoblje bio vršilac dužnosti potkralja Meksika, pa smo se na ovom koraku potrage za Buninim mjestom u španjolskim zemljama odlučili zadržati na njoj. Vidjeli smo da je prvi iznosi Frano Appendini, pozivajući se na danas nepoznat spis Marojice Kaboge iz Dubrovačkog arhiva, a preuzimaju je Luetić i Pomorska enciklopedija (1, str. 651).

Budući da ne znamo u kojem je svojstvu, kojim brodom i koje godine Bune krenuo u Indije, traženje njegova imena u dokumentaciji o svim putnicima na svim brodovima koji su iz Seville krenuli u Indije onih godina koje — također otprilike — možemo odrediti kao najvjerojatnije doba njegova odlaska sličilo bi traženju igle u plastu sijena, mada je moguće. Naime, već spominjani popis svih putnika za Indije, kako se je tada zvala Amerika, ne pomaže sasvim baš u Buninu slučaju jer je sačinjen, uređen i provjeren do godine 1576, kad je Bune imao tek 17 godina i teško je pretpostaviti da je tako rano otišao u Indije, osobito ako je tamo otišao zaista kao državni službenik, vojnik, misionar ili vršitelj bilo kakve druge potrebne službe. Pregled popisa putnika, napravljen unatoč iznesenoj pretpostavci, nije otkrio Bunina imena i prezimena niti nekog njegova romaniziranog oblika. Postoji, naravno, mogućnost pseudonima, što je nemoguće provjeriti. Tako ostaje tek gotovo teorijska mogućnost provjere podataka o Buninu odlasku u Indije. Podatak o Buninu kratkotrajnu vodstvu najvećeg španjolskog prekomorskog posjeda mnogo je lakše provjeriti. Naime, dokumentacija o kolonijalnoj upravi u prekomorskim i evropskim posjedima spada među najistraženija područja španjolske kolonijalne povijesti, premda je razdijeljena između Glavnog arhiva za Indije u Sevilli i — u mnogo manjem broju — arhivâ bivših španjolskih prekomorskih, odnosno evropskih posjeda. Iz obilne bibliografije o španjolskoj kolonijalnoj upravi u Indijama, napisane na temelju pomna proučavanja te građe, izdvajamo dvije knjige, autorâ Lewisa Hankea i Ernesta Schäfera, najboljih poznavatelja arhivske građe za taj segment povijesti kolonijalne Amerike. U VII. poglavlju I. sveska Hankeove »Guia de las fuentes en el Archivo General de Indias« (Vodič za izvore u Glavnom arhivu za Indije) nalazi se popis svih potkraljeva Meksika (potkraljeve je imenovalo Vijeće za Indije — »Consejo de Indias« — a ne izravno španjolski kralj) od 1544. do 1700. Navedena su imena i točni datumi stupanja na vlast, odlaska s vlasti, smrti itd. Kratka razdoblja između vladavina dvaju potkraljeva, kakvih je od 1544. do 1700. bilo sedam, nazivaju se »interinato« (privremena vlada). U tim razdobljima, dok Vijeće nije odredilo ili poslalo novog potkralja, vlast je vršila Audiencia de México⁷ ili pogodna ličnost, obično na visokom položaju u Indijama. U vezi s Bunom zanimljiva nam je jedino druga u povijesti privremena vlada, od 19. IV. 1583. do 18. XI. 1585, nakon smrti grofa od Coruñe, dotadašnjeg potkralja. Hanke navodi da 25. IX. 1584. vodstvo privremene vlade preuzima Pedro Moya de Contreras, ali kako za razdoblje od 19. IV. 1583. do Moyine pojave nije navedeno nikakvo ime, to bi zaista mogao ostati prazan prostor za pretpostavljenu Buninu vladavinu. Međutim, objašnjavajući ingerencije Audiencije, Ernesto Schäfer sasvim otklanja ovu našu sumnju i nadu. Na kraju II. toma svoje knjige »El

⁷ Pod »Audiencia« — Vrhovni sud u španjolskim posjedima u Indijama, osnovan 1511. godine. Osim pravosudnih funkcija (građansko i krivično pravo) vršio je i mnogobrojne državne funkcije.

Consejo Real y Supremo de Las Indias — su historia, organización y labor administrativa hasta la terminación de la casa de Austria» (Vrhovno kraljevsko vijeće za Indije — povijest, organizacija i administrativni poslovi do kraja habsburške vlasti) autor daje objašnjenje i popis svih visokih službenika u Indijama do 1700; popis obuhvaća preko 3200 provjerenih imena, a datumi početka i kraja službovanja tih osoba nepotpuni su ili nepouzđani jedino u slučajevima odustajanja od službe ili smrti prije stupanja na dužnost. Ime Vice Bune nismo pronašli na popisu potkraljeva Meksika, kao ni na popisu predsjednika Audiencia. Premda su od 1535. godine — dolaska na vlast glasovitog potkralja Mendoze — dužnost predsjednika Audienciae vršili potkraljevi, poznata su i navedena imena svih predsjednika i iz doba privremenih vlada, a također su navedena i imena sudaca prisjednika i drugih visokih sudskih službenika. Praktički ne postoji vjerojatnost da ovako iscrpan popis, temeljen na arhivskim istraživanjima dugima čitav Schäferov radni vijek, ispusti važnu ličnost kakva je predsjednik Audienciae ili prvi čovjek u upravi najvećeg potkraljevstva. Da je Bune, dakle, bio potkralj u doba privremene vlade, njegovo bi se ime moralo pojaviti na popisu predsjednika ili barem članova Audienciae. Bune je nedvojbeno vršio neku službu u Indijama jer o tome govori nadgrobni natpis napravljen po odredbi iz njegove oporuke, ali taj natpis i govori samo o »borbi za vjeru« u Indijama, a ne o najvišem položaju u meksičkom potkraljevstvu koji bi, da ga je imao, zacijelo svagda isticao ili bi naprosto bio poznat u prvom redu po njemu, kako u svoje doba tako i poznavateljima američke kolonijalne povijesti. Red Kristova viteza koji je nosio nije španjolski, nego portugalski viteški red, te bi zacijelo trebalo provjeriti zašto i kada ga je Bune primio. Možda je s tim u vezi i činjenica da se Vice Bune prvi put javlja i stavlja na uslugu Dubrovačkoj Republici iz Lisabona, s kraja godine 1597. te da je, prema oporuci, uložio značajan kapital u portugalskim kolonijama. Protiv hipoteze o Buninu značajnijem angažmanu u Portugalu govori, međutim, njegovo stalno naglašavanje službe španjolskom kralju. Vraćajući se Buninom navodnom potkraljevstvu, treba reći da bi od velike koristi bilo poznavanje teksta ili originala dokumenta na kojem Appendini temelji svoju tvrdnju. Nađe li se jednom, moći ćemo ga sravniti s dokumentacijom iz seviljskog arhiva i njezinom nadasve pomnom obradom. Do tada ćemo biti prisiljeni vjerovati navedenim autoritetima za povijest Kolonije i skromnom nazivu »borca za vjeru«, kojim Bune sam sebe svrstava među tisuće danas dijelom anonimnih vojnika, misionara i službenika španjolske monarhije u Americi.

Resumen

CONTRIBUCIÓN A LA INVESTIGACIÓN DE LOS HECHOS PARA UNA BIOGRAFÍA COMPLETA DE VICE BUNE

Mirjana Polić Bobić

El presente trabajo intenta echar más luz sobre algunos datos de la biografía de Vice Bune. Comienza resumiendo las líneas directrices de las investigaciones existentes (las de Appendini, Lisičar, Tadić y Luetić) sobre la posición y los papeles que desempeñara Vice Bune en los virreinos españoles, mencionando sus fuentes. En la segunda parte nos entretenemos con la hipótesis de que Vice Bune fuera, en un corto e indeterminado período, virrey de México en calidad de interino. Para comprobar la veracidad o la posibilidad de esta hipótesis se ha recurrido a dos libros fundamentales escritos en base a la investigación del material archivado referente a los virreinos: »Guía de las fuentes en el Archivo General de Indias« de Lewis Hanke y »El Consejo Real y Supremo de las Indias — su historia, organización y labor administrativa hasta la terminación de la casa de Austria« de Ernest Schäfer. Habiendo verificado los nombres de los presidentes del interinato en Hanke, llegamos a la conclusión de que existe un corto período (entre el 19 de abril de 1583 y el 25 de septiembre de 1584) para el que Hanke no menciona el nombre del presidente de interinato, lo cual abre la posibilidad para la suposición de que pudiera serlo también Vice Bune. Sin embargo, esta posibilidad queda prácticamente anulada en el estudio que hace Schäfer de la historia, organización y labor administrativa del Consejo de Indias hasta la terminación de la casa de Austria; Schäfer presenta la lista de los altos funcionarios en las Indias hasta 1700, que comprende nombres de todos los virreyes, presidentes y miembros de Audiencias (que en el interinato desempeñaban el papel del virrey) y otros altos funcionarios. El hecho de que el nombre de Vice Bune no aparece no sólo en la lista de los miembros y presidentes de la Audiencia en el tiempo que Hanke deja vacío sino en ninguna de las listas de los altos funcionarios de Indias, nos constriñe a expresar una fuerte duda en la hipótesis sobre su presidencia del virreinato de la Nueva España.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 19

ZAGREB

1986.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan
MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ,
Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 1.000 đin

Izdavanje časopisa sufinansira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad
SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu
SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja
poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske
pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 19

Za izdavača
dr. *Nikša Stančić*

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

DAMIR AGIČIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
SANJIN BIŠCAN, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. MIROSLAV BRANDT, Ul. socijalističke revolucije 73, Zagreb
mr. NEVEN BUDAK, Filozofski fakultet, Zagreb
IVO FICOVIĆ, Arhiv Hrvatske, Marulićev trg 21, Zagreb
KLARA FILIPOVIĆ, Šestinski vijenac 22, Zagreb
dr. TEREZA GANZA-ARAS, Obala socijalističke revolucije 8, Zadar
BORISLAV GRGIN, Baštijanova 54, Zagreb
dr. BOGUMIL HRABAK, Cara Uroša 6a, Beograd
IVAN JURIŠIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
mr. DUBRAVKO LOVRENOVIĆ, Filozofski fakultet, Račkog 1, Sarajevo
mr. MARIJAN MATICKA, Filozofski fakultet, Zagreb
ANĐELKO MIJATOVIĆ, P. Togliatija 12, Susjedgrad, Zagreb
mr. FRANKO MIROŠEVIĆ, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu, Zagreb
dr. ILIJA MITIĆ, P. Budmani 18, Dubrovnik
dr. IVAN OČAK, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
KREŠIMIR OREMOVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
ZVONIMIR PAVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. DRAGUTIN PAVLIČEVIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
DUBRAVKA PEIĆ, Muzej Revolucije, Trg žrtava fašizma, Zagreb
mr. MIRJANA POLIĆ-BOBIĆ, Filozofski fakultet, Zagreb
mr. ŠTEFANIJA POPOVIĆ, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
LJERKA RACKO, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
dr. MIRJANA STRČIĆ, Kumičićeva 42, Rijeka
mr. MLADEN ŠVAB, Jugoslavenski leksikografski zavod Zagreb
ELIZABET TAKAČ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
mr. BOŽENA VRANJEŠ-ŠOLJAN, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
